

neki, a komoly munkásnak, már az ebédet is utána kell vinni. De a boldogság, mint a nyár, nem sokáig tart. A malackák egy napon nem akarnak megmozdulni, hiába költögeti őket a kis kondás zokogó könnyhullással a Hecske hegy oldalában. Elvitte őket a járvány.

Összel Mudrony Sanyi iskolás lesz és nyiladozó értelemmel gyűjtögeti kis koponyájába a világ dolgait. Ott-hon egyre nehezebb a kis család élete. Apja, a mord és boros Mudrony József hónapokra elszegődött messze fuvarba. A szép, fehérarcú, bánatos mama köhögni kezd. A paticsfalú házacska felett megsúlyosodik az ég. A kukorica töretlen és fogytán a kenyér. És a kis komoly Mudrony Sanyi egy nap tarisznyát vesz a hátára, nagy botot a kezébe, úgy indul el a hardicsi molyva felé, hírt vinni a nagyapjának, az urasági első gazdának, hogy jöjjön, mert «bajba jutott a kis család Zehernyén». Vándorol hegyen, völgyön, kopott zekécskéje alatt az aggodalom és a szeretet fűti a szívét. A hír pedig száll előtte, megelőzi topogó lépteit, hegy adja hegynek, patak pataknak, ember embernek, s mire fáradt csizmácskái a hardicsi molyva táján topognak, onnan már igyekeznek is eléje komoly bátyjai s reménységének sziklája: erős, büszke nagyapja.

Igy harangoz Komáromi felé a mult. Alakjai ebben a ragyogó multszemléletben nőnek hőssökké. Az emlékek az ő gyermekemlékei, alakjai falujának régi emberei. Jelenbe transzponált mult ez a történet s multba visszاسugározott jelenhangulat a hangulata: romantikus multszemlélet a jelen nézőpontjából. Éppen itt, ezen a ponton találkozik össze a Felső-Tisza vidékének írója a Nyírség romantikusával, Krudy Gyulával. A Nyírség talajából sarjadt Krudy azonban erősebb színeket, vadabb illatokat, kesernyesebb ízeket

kever a romantika italába. Komáromi romantikáját a szláv közelség lágyítja a szentimentalizmus felé. Álmodozóbb, szelídebb, érzelmesebb. Szülőföldjének alázatos szeretetében néha úgy hajolnak le szavai, mint szelíd mezei virágok. A teremtetett figuráknak sem kíván reális színeket adni. A falusi pletykás asszony, Tamásiné, reálisnak ígérkező rajza is minduntalan kilendül ebből a tónusból. Tipikus a félszeg, érzékenylelkű, tragikomikus agglégény, a csalódott szerelmes tanító romantikus alakja.

Komáromi nem helyzetek, inkább hangulatok, lelki tartalmak kifejezésében nagy művész. De nem a régi lelki tartalom, hanem mindig az emlék keltette szentimentális hangulat a vezérmotívum. Ezekkel a szekunder eszközökkel valóban művésziesen tud bánni.

Juhász Margit.

Riedl Frigyes: Vajda, Reviczky, Komjáthy. A *Magyar Irodalmi Ritkaságok* legújabb számát *Biczó Ferenc* dr. vezetésével a kaposvári leánygimnázium önképzőköre adta ki. Nagy szolgálatot tettek ezzel a magyar irodalom ügyének szerkesztő és kiadók egyaránt. Szerencsés gondolatnak tartanók, ha a szerkesztő Riedlből is sorozatot állítana össze, mint Bessenyei és Péterfy műveiből.

Legszembetűnőbb sajátága az írásaiban élő Riedlnek, hogy ellensége minden pátosznak. Jellemző rá, hogy aligha tud valaki olyan idézetet kikeresni műveiből, ahol ezt ki is mondja, de szinte minden sora tanuskodik erről. Az érzelmet csak egy formában tűrte el az irodalomtudományban: a bele- és együttérzés esztétikailag szentesített tudományos eszközeiben. Ez az objektivitás, ez az ideálnak elfogadott hideg értelem különösen akkor kap mélységet, ha a háború előtti Magyarország a háttér: Beöthy Zsolt nemzeti lelkesedése, hangsúlyozottan elegáns és csiszolt stílusa és az epigo-

nok sokszor üres, de mindig lármás retorikája.

Ennek a bíráló, elutasító magatartásnak van pozitív oldala is: Riedl a látszólag szürke mozzanatok szerelmese. Ezeket gyűjti, elemzi. Innen ered, hogy olyan sokszor laposnak és unalmasnak érezzük. Főlélegesen, sőt sokszor egy öreg úr gyermekes játékának tűnik fel, hogy — miután aprólékosan kielemezte őket — kézenfekvő dolgokat állapít meg. Minden részletet alaposan megvilágít, pontosan a maga helyére illeszti, óvatosan leírja, nagyon vigyázva arra, hogy semmivel többet ne mondjon, mint szabad. Riedl csak leír és megállapít, annyira ragaszkodik a szürke tényekhez, hogy nem is mélyíti el őket. Péterfy jut ilyenkor az ember eszébe, aki megfigyeléseit csak kiindulópontnak használta, hogy leáshasson az emberi lélek legmélyebb rétegéig. A megfigyelések szürke kavicsaira rábocsátja Péterfy bűvészlámpájának sugarait és egyszerre ragyogni kezdenek, értelmet kapnak, egységbe rendeződnek, sőt sokszor valami elfojtott líra izzásába is jönnek. Riedl csak forgatja ezeket a szürke kavicsokat, letisztítja róluk a rájuk tapadt sárt és piszkot, megmutogatja göröngyeiket és bemélyedéseiket, aztán leteszi az asztalra. Felvesz egy másikat és kezdődik előlről a türelemjáték. A néző érdeklődését sokszor csak az tartja ébren, hogy látja, milyen kedvvel csinálja Riedl ezt a tisztítgatást és aprólékos nézgelődést. Egyszer csak észreveszi, hogy már egész halom kavics áll az asztalon és ahelyett, hogy unatkozna, kezd érdeklődni. A kavicsokat szép logikus, szinte geometrikus rendbe állítja Riedl pontosan mérlegelve, hogy melyiket minő hely illeti meg, de az embernek az a benyomása, hogyha más geometriai formába rakná az öreg bűvész azokat a kavicsokat, ugyanolyan jó lenne, ha nem jobb.

Ebben a füzetben három ilyen geometrikus rendbe állított megfigyelésgyűjtemény van: Vajda, Reviczky, Komjáthy. Amikor az ember végigolvasta e füzetet és visszagondol, észreveszi, hogy három emberrel többet ismer — még pedig alaposan. A szürke, sokszor unalmasan kézenfekvő megfigyelések az olvasó lelkében tovább élnek és kialakítanak egy egysegés és mély képet: eleven embert. Nincs semmi hűhó és görögtűz és mégis elérte a legnagyobb célt: embert ábrázolt. Természetesen nem mindenhol éri el egyformán. Legjobb Vajda János arcképe, Reviczkyé már kissé színtelenebb, Komjáthynál a filozófiára hajlamos Riedl túlértékelte a költőt a filozófus kedvéért.

Fábián István.

Bornemisza Péter Elektra-drámája. Magyar Irodalmi Ritkaságok 21. sz. Budapest, Egyetemi nyomda.

A Vajthó László szerkesztésében már több mint húsz kiadványt megért *Magyar Irodalmi Ritkaságok* című sorozatban XVI. századi irodalmunknak egyik olyan műve látott napvilágot, mely Möricz Zsigmond átírásában két évvel ezelőtt a színpadon is eljutott az újjászületésig. Bornemisza Péter *Elektra-drámája* a kevés példányszámú és már alig megszerezhető hasonmás kiadás után báró Diószeghy Erzsébet munkás áldozatkészsége folytán most eredeti formájában is szélesebb megismerésre számíthat.

Érdekes és szerencsés véletlen, hogy Bornemisza Elektrájának színpadra vitele és mostani könnyen hozzáférhető, a régi magyar szövegeket a nagyobb közönség számára is olvasást megkönnyítő kiadása összeesik a mű irodalomtörténeti jelentőségének egyre jobban kialakuló újabb megfogalmazásával. Bornemisza Elektrája érdekes tanujele a XVI. századi humanizmus magyarrá válásának. Azt a lépést mutatja, melyet a reformáció